



№ 26 (763)
Кастрычнік 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ Па-за кадрам: пачаўся другі конкурс – стар. 2
- ☞ Асоба: Аляксей Мартынаў, даследчык Кобрыншчыны – стар. 3
- ☞ Год радзімы: яны вызвалілі Бацькаўшчыну – стар. 4

13 кастрычніка – Дзень работнікаў культуры!



Гурт «Крупіцкія музыкі» пад час адкрыцця памятнага знака Яну Булгаку ў в. Перасека непдалёк Мінска

Некалькі дотыкаў да шэдэўра

Хто не марыць дакрануцца да гісторыі? У прамым і пераносным значэнні такую магчымасць атрымае кожны! 27 верасня Нацыянальная бібліятэка Беларусі распачала серыю яркіх мерапрыемстваў «Берасцейская Біблія: адкрыты дотык», прысвечаных кніжнаму шэдэўру эпохі Адраджэння.

У пачатку верасня арыгінал Берасцейскай Бібліі быў урачыста падараваны гораду над Бугам кіраўніком нашай краіны, а НББ падрыхтавала факсімільнае выданне знакамітага помніка. Верасень сімвалічны час яшчэ і таму, што менавіта ў гэтым месяцы кніга пабачыла свет у Берасці ў 1563 г.

У сувязі з гэтым НББ плануе правесці вялікі цыкл мерапрыемстваў самага рознага фармату і для рознай аўдыторыі, каб для ўсіх і кожнага прадэманстраваць сапраўдны шэдэўр нацыянальнай культуры.

Пад час першай сустрэчы была агульная агульная праграма мерапрыемстваў «Берасцейскай восені». Усе ўдзельнікі мелі ўнікальную магчымасць пагартач факсімільнае выданне Берасцейскай Бібліі і даведацца, да якой каштоўнасці дакранаюцца. Першы «дотык» – публічная лекцыя знаўцы беларускай кніжнай культуры, кандыдата культурылогіі Алеся

Сушы – дала адказы на шматлікія пытанні пра самае загадкавае, прыгожае і дарагое выданне ў айчыннай гісторыі. А, на жаль (ці на шчасце?), пытанняў тут вельмі шмат.

Знаўца беларускай кніжнай культуры азначаў, што сёння ў нашай краіне, на дзіва, толькі пачынаецца працэс глыбокага вывучэння знакамітага кніжнага помніка. Хаця першыя навуковыя згадкі пра Берасцейскую Біблію ў Беларусі з'явіліся ўжо даволі даўно. Упершы-

ню пра яе асаблівасці даволі падрабязна напісаў у 1572 г. вядомы беларускі і польскі рэфармацыйны дзеяч Сымон Будны.

А. Суша падкрэсліў, што наслеў час для шматаспектнай ацэнкі Берасцейскай Бібліі ў кантэксце нацыянальнай і агульначалавечай культуры як помніка сусветнай значнасці. Гэтаму будучы спрыяць, у тым ліку, мерапрыемствы праграмы «Берасцейская Біблія: адкрыты дотык».

З 28 верасня да 7 кастрычніка факсімільнае выданне Берасцейскай Бібліі было ў адкрытым доступе, і ўсе ахвотныя маглі яго пагартач.

Паводле інфармацыі навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства НББ



Фота з сайта nlb.by

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» шчыра віншуюць усіх работнікаў, стваральнікаў і рупліўцаў на ніве культуры з прафесійным святам! Асабліва віншаванні нашаму «залатому фонду» – людзям, якія прысвяцілі ёй усё сваё жыццё, апантаным захавальнікам нашай гісторыка-культурнай спадчыны. Будучыня Беларусі і яе адметнасць залежыць і ад нашай сумеснай стваральнай дзейнасці. Шчасця і здароўя, плёну і дабрабыту, новых творчых здзяйсненняў!



Каб ажывіць нямыя фотаздымкі



50+ — жыццё набывае новыя колеры!

Пастаянныя чытачы ведаюць пра конкурс «Па-за кадрам: ад гісторыі сям'і да гісторыі грамадства». Новым жа падпісчыкам коротка распавядзем.

Конкурс праводзіць Прадстаўніцтва «DVV International» у Беларусі сумесна з МГА «Гісторыка» ў рамках праекта «Конкурсы па гісторыі Беларусі, Грузіі, Малдовы, Украіны 2.0» пры падтрымцы Міністэрства замежных спраў ФРГ. Праект рэалізуецца «DVV International» і Фондам імя Кёрбера ў партнёрстве з мясцовымі арганізацыямі і міжнароднай сеткай «EUSTORY».

У верасні ў мінскай Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы прайшло афіцыйнае прадстаўленне конкурсу. Да імпрэзы была падрыхтаваная выстаўка кніг, прывесчаных фотамастацтваў, працы з фотаздымкамі (як лічбавымі, так і друку са стужкі на фотапаперы), а таксама фотальбомы, што паказваюць

нашую краіну і рэгіёны, іх гісторыю.

На імпрэзе сабраліся прадстаўнікі арганізатараў, сябры журы, завіталі пераможцы леташняга конкурсу «Па-за кадрам» і патэнцыйныя ўдзельнікі сёлета. Да прысутных з вітаннем звярнуліся супрацоўніцы Прадстаўніцтва

**Па-за кадрам:
ад гісторыі сям'і
да гісторыі
супольнасці**

«DVV International» у Беларусі Галіна Верамейчык і Марына Марыніна, сябра «Гісторыкі» і член журы Кастусь Антановіч распавялі пра асаблівасці новага конкурсу, звярнуўшы ўвагу на адрозненні ад папярэдняга.

Абстаноўка на сустрэчы была па-сямейнаму шчырай, змагі выказацца ўсе прысутныя: распавялі пра сябе, падзяліліся досведам удзелу ў першым конкурсе, выказалі заўвагі і прапановы. Так, часавыя рамкі былі пашыраныя да 2000 года, было вырашана адмовіцца ад намінацыі «прэзентацыя» і прапанавана прадставіць на конкурс эсэ, створаныя на аснове сямейных здымкаў і інтэрв'ю з роднымі і блізкімі, хто адлюстраваны на фота.

Настрайвам дадаткам да сустрэчы стала выступленне ўдзельніка музычнага праекта «У нескладовае» Рамана Арлова, які пад гітару выканаў некалькі песень пра Беларусь і важнасць памятаць, хто мы і адкуль наш род.

Палажэнне аб конкурсе мы надрукуем у адным з бліжэйшых нумароў «Краязнаўчай газеты». Ёсць таксама дамоўленасць аб публікацыях найлепшых працаў на старонках нашага выдання.

*Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
сябра журы конкурсу
«Па-за кадрам: ад гісторыі сям'і
да гісторыі грамадства»
Фота Лізаветы ДУБІНЧЫНАЙ*



Сябра журы Алена Грыневіч



Кастусь Антановіч і Ліяна Кабахідзе



*Падрыхтаваў Лявон ПАЛЬСКІ
Фота прадстаўленае БА «Адпачынак у вёсцы»*

На тым тыдні...

✓ У мінскім Цэнтры сучасных мастацтваў 3 кастрычніка адкрылася калектыўная выстаўка «Прысутнасць». Гэта выказванні пяці мастакоў пра розныя праявы крызісу сучаснага свету, дзе кожны з іх закрануў тэму экалогіі.

Аляксей Навуменка для сваёй выстаўкі «TERRA» выканаў працы на лясотарка. Яркія колеры жывацісу Рамана Камінскага сімвалізуюць спакуюсы, брэндзі, што паступова замяняюць нам першаснае ўспрыняцце навакольнага асяродку. Акрамя карцінаў прадстаўлены інсталіяцыі з пластыку. На цырымоні адкрыцця Раман адзначыў надзённасць праблемаў з пластыкам у свеце. Аляксея Кузьміча хвалююць пытанні інфармацыйнага забруджвання, экалогіі і лёсу сучаснага свету. Вялікую частку працаў ён зрабіў у тэхніцы рэсайклінгу – са старых непатрэбных рэчаў, не набываючы нічога новага. Праект «Люстэрка» прадставіла Аляксандра Пармон.

Сярод залы змешчаны інсталіяцыя «Мальберт, які спявае». На ім замацаваны аркуш, і кожны ахвочы можа нешта дамаляваць. У цэнтры выставачнай залы – куча з жалудоў і каштанаў, якія можа ўзяць кожны ахвочы, каб

пасадыць у зямлю. «Ператвары мяне ў дрва!» – заклікаюць надпісы на падлозе.

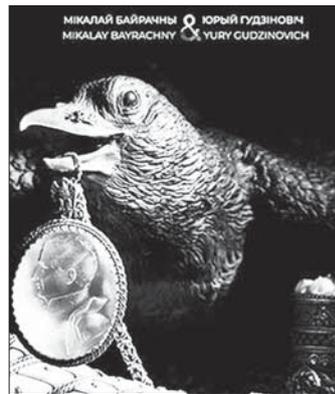
Выстаўка працуе да 10 лістапада.

✓ 8 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбудзецца адкрыццё выставачнага праекта «Сюзор'е вобразаў», прымеркаванага да Дня маці, які бібліятэка арганізавала сумесна з Беларускім саюзам жанчынаў. Выстаўлены працы вышывальшчыцаў з клуба «Сюзор'е», што створаны пры Беларускім саюзе жанчынаў у 2007 годзе і аб'яднаў майстэрскіх розных узростаў і прафесіяў.

Пабачыць творы можна да 15 лістапада.

✓ 9 кастрычніка ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрыта выстаўка «(Не)сучаснае мастацтва» Мікалая Байрачнага і Юрыя Гудзіноўска. Абодва – сябры творчай суполкі «Коўня»; называюць сваё мастацтва «не сучасным» у тым сэнсе, што мастакі не гоняцца за хуткапалінай модай. Яны ведаюць: людзі з годным культурным досведам шануюць традыцыю. Творцы робяць рэчы, што лашчаць

вока, іх прыемна трымаць у руках. Традыцыя захоўваць халодную зброю ў кабінце на вышталючых падстаўках існуе здаўна, але мастакі дасягаюць вытанчанай гармоніі ў спалучэнні клінка і анімалістычнай скульптуры. Дасканалы досвед збройніка і філіграннае майстэрства скульптара не перабіваюць адно аднаго, а яднаюцца ў творчым дуэце. Кожная з кабінетных кампазіцыяў – займальныя апавед, казка, ле-



генда, дзе за відавочным сэнсам абавязкова ёсць таямніца. Тут зашыфраваны старажытныя веды і рамантычныя гісторыі, якія хочацца разгадаць... На выстаўцы можна пабачыць срэбныя шпашапэ гусарскага палкоўніка Рэчы Паспалітай, кельцікі кінжал, штылет часоў Бенвенута Чаліні, шыфравальнае кола Альберці, ужыванае пры кардынале Рышэле, грозны кінжал-рондаль з сакратнай прыладай.

Выстаўка працуе да 27 кастрычніка.

✓ 10 кастрычніка ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў межах серыі мерапрыемстваў «Берасцейская Біблія: адкрытыя дотыч» прайшло адкрыццё выстаўкі «Выхад з ценю: невядомы арыгінал Берасцейскай Бібліі». Упершыню шырокай грамадскай прадстаўлены ўнікальныя асобнікі з прыватнай калекцыі, які перажыў больш за 450 гадоў і мае сваю неверагодную гісторыю. Ён раней нідзе не экспанаваліся, і нават у навуковым свеце малавядомы і недаследаваны.

Усяго ж у сховішчач свету на сённяшні дзень налічваецца прыкладна 130 асобнікаў Берасцейскай Бібліі. А тыя, што захоўваюцца ў Беларусі ў дзяржаўных і прыватных калекцыях, можна пералічыць на пальцах адной рукі.



Асоба ў гісторыі малой радзімы, ці Краязнаўца з вялікай літары

Да 115-годдзя з дня нараджэння Аляксея Мартынава.

Да 80-годдзя з дня заснавання Кобрынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі

2019 год – юбілейны для Аляксея Мартынава, краязнаўцы, гісторыка, публіцыста, грамадскага дзеяча, ганаровага грамадзяніна горада Кобрына. Кобрынская цэнтральная раённая бібліятэка, першым заадчыкам якой быў Аляксей Міхайлавіч, таксама сёлета адзначае юбілей – 80 гадоў з дня заснавання. Гэтыя дзве падзеі і сталі нагодай для артыкула.

У шматлікіх гарадах і сёлах нашай Беларусі заўсёды былі, ёсць і, безумоўна, будуць людзі, бязмежна ўлюбёныя ў свой родны край. Яны скрупулёзна вывучаюць і захоўваюць гісторыю малой радзімы, выяўляюць новыя духоўныя і матэрыяльныя помнікі культуры свайго рэгіёна. Менавіта такім чалавекам – краязнаўцам з вялікай літары, сапраўдным патрыятам быў А. Мартынаў. У бібліятэцы сабраны шэраг матэрыялаў-даследаванняў на папярочных і электронных носбітах пра гэтага ўнікальнага чалавека.

Створана электронная паўнатэкставая база дадзеных «Асоба ў гісторыі Кобрыншчыны. А.М. Мартынаў», якая ўключае яго працы, літаратуру аб яго жыцці і дзейнасці, фонд фотаздымкаў, бібліяграфічныя выданні бібліятэкі. Залічбавана звыш 200 артыкулаў з перыядыкі, раздзелаў кніг. База падтрымліваецца ў актуальным

стане, своечасова папаўняецца новымі публікацыямі.

Бібліяграфамі бібліятэкі выдадзены шэраг бібліяграфічных выданняў. Сярод іх – бібліяграфічны паказальнік «Краязнавец з Вялікай літары», прысвечаны жыццю і дзейнасці А. Мартынава. Ён змяшчае біяграфічныя звесткі, а таксама бібліяграфічныя матэрыялы (працы А. Мартынава па тэмах, літаратуру аб яго жыцці і дзейнасці).

Немагчыма ўявіць наш горад без устаноў, якія з'явіліся пры непасрэдным удзеле і намаганнях А. Мартынава. Гэта гарадская бібліятэка, арганізаваная пад кіраўніцтвам Аляксея Міхайлавіча ў 1939 г. і адноўленая пасля вызвалення Кобрына ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў; вузел сувязі, у станаўленні якога ён прымаў самы актыўны ўдзел. У 1960 г. ён арганізаваў раённае аддзяленне таварыства аховы прыроды, помнікаў гісторыі і



культуры. Але, безумоўна, самым значным дасягненнем нашага земляка было стварэнне ваенна-гістарычнага музея імя А.В. Суворова, які стаў справай усяго яго жыцця.

Бібліяграфічны даведнік «Імі ганарыцца Кобрыншчына. Ганаровыя грамадзяне Кобрынскага краю» прысвечаны людзям, якія ўпісалі яркую старонку ў гісторыю нашага горада, раёна і якія былі ўзнагароджаны званнем «Ганаровы грамадзянін». За шматгадовае ўдзел у культурна-асветніцкай працы, вялікі ўклад у вывучэнне і прапаганду гістарычнай спадчыны Кобрыншчыны, актыўную жыццёвую пазіцыю і ў сувязі з 710-годдзем горада Кобрына А. Мартынаў у 1997 г. удастоены звання «Ганаровы грамадзянін горада Кобрына». Заслугі А. Мартынава высока ацэненыя. За актыўную краязнаўчую працу ён узнагароджаны медалём імя Н.К. Крупскай, мноствам граматаў, імяннымі падарункамі. На доме, дзе ён жыў, усталяваная мемарыяльная дошка. Імем А. Мартынава названая адна з новых вуліцаў горада.

У 2014 г. грамадскасць Кобрыншчыны адзначыла 110-годдзе з дня нараджэння А. Мартынава. У Кобрынскім ваенна-гістарычным музеі імя А.В. Суворова адбылося святочнае мерапрыемства «У нагу з XX стагоддзем», прысвечанае гэтай даце. На базе СШ № 1 адбылася важная падзея для краязнаўцаў Кобрыншчыны – раённы краязнаўчы чытанні, прысвечаныя знакамiтаму земляку. Аляксей Міхайлавіч і яго сям'я мелі самае прамое дачыненне да гэтай установы: тут працаваў яго бацька, тут вучыўся ён сам і яго будучая жонка. Менавіта гэтым падзеям быў прысвечаны «Краязнаўцаў і гісторыку прысвячаецца».

Кобрынская зямля багатая на таленавітых людзей, якія даследуюць, запісваюць і захоўваюць для будучых пакаленняў сотні і тысячы імянаў, значныя гістарычныя факты, устаўляюць, любяць свой край, сваю малую радзіму. Нарыс «Каб не абарвалася нітка памяці...» прысвечаны менавіта такім апантаным краязнаўцам Кобрыншчыны. І, безумоўна, першыя старонкі нарыса прысвечаны асобе А. Мартынава.

Шматгадовая карпатлівая праца ў архівах, уласныя назіранні, зносіны са старажыламі, шырокія веды ў галіне лінгвістыкі зрабілі вынікі яго краязнаўчых даследаванняў цікавымі, спазнаваўчымі і карыснымі. Пярэ А. Мартынава былі папулярны ўсе тэмы гісторыі Кобрыншчыны, пачынаючы з падзеяў першых летапісаў і заканчваючы рэаліямі сучаснага жыцця. Яго публікацыі ў друку гістарычна аргументаваныя, заснаваныя на дакладных крыніцах, і ў гэтым іх вялікая каштоўнасць. Невыпадкова гэтыя матэрыялы сталі першакрыніцамі па вывучэнні і асэнсаванні мінулага роднага краю, па іх сучаснікі адкрываюць для сябе гісторыю нашага горада, вучацца любіць і паважаць сваю малую радзіму.

На жаль, да 115-гадовага юбілею А. Мартынава так і не атрымалася выданне асобнай кнігі літаратурных і публіцыстычных твораў нашага таленавітага земляка. Працы А. Мартынава запатрабаваныя, і неабходнасць у гэтым выданні існуе, бо такі зборнік уяўляе цікавасць як дапаможнік па краязнаўстве.

Пра падзеі Вялікай Айчыннай на Кобрыншчыне напісана нямаля. Але найбольш дасканалыя, падрабязныя матэрыялы, у якіх выкарыстаны асабістыя ўспаміны, сведчанні землякоў, архіўныя дадзеныя, змешчаныя ў артыкулах А. Мартынава. Ён перажыў дзве сусветныя вайны, у гады Вялікай Айчыннай быў звязаны з партызанамі атрада імя В.І. Чапаева,

затым мабілізаваны ў Чырвоную Армію. Да 30-годдзя вызвалення Беларусі па ініцыятыве А. Мартынава і пры яго непасрэдным удзеле былі ўстаноўлены 24 абеліскі з мемарыяльнымі дошкамі. Працы А. Мартынава пра вайну заслугоўваюць асаблівай увагі. У яго ёсць шэраг артыкулаў, прысвечаных пачатку Вялікай Айчыннай вайны, 1122-м дням акупацыі Кобрынскага раёна, трагічнаму лёсу спаленых вёсак і кобрынскага яўрэйства, баявым дзеяннямі партызан і ўсенароднай барацьбе з гітлераўцамі ў глыбокім тыле ворага, вызваленню Кобрына. Зборнік «Памяць сэрца: тэма Вялікай Айчыннай вайны ў публікацыях А.М. Мартынава» змяшчае артыкулы, што былі надрукаваныя ў раённай газеце «Камуністычная праца» («Кобрынскі веснік») у розныя гады. Зборнік асабліва актуальны ў год 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і напярэдні 75-годдзя Вялікай Перамоды саветскага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Асобнай кніжкай «Кобрынская бібліятэка» выдадзеныя ўспаміны А. Мартынава. Бібліятэкары ніколі не забываюць аб тым, што менавіта пад кіраўніцтвам Аляксея Міхайлавіча была арганізаваная і адноўленая ў пасляваенны час гарадская бібліятэка. Мы, супрацоўнікі цэнтральнай бібліятэкі, непасрэднымі сведкі таго, якую цікавасць выклікае асоба А. Мартынава ў маладога пакалення і многіх іншых людзей, які запатрабаваныя яго публіцыстычнымі працамі. Ушаноўваючы памяць пра свайго паважанага калегу, зберагаем яго каштоўныя гістарычныя матэрыялы для нашадкаў, даследуем іх. Дарэчы, сам Аляксей Міхайлавіч на працягу многіх дзесяцігоддзяў быў актыўным чытачом нашай бібліятэкі, неаднаразова ўдзельнічаў у бібліятэчных мерапрыемствах, быў ганаровым госцем на нашых юбілейных святах. Апошняя сустрэча бібліятэкараў са знакамiтым калегам адбылася ў дзень 60-годдзя бібліятэкі.

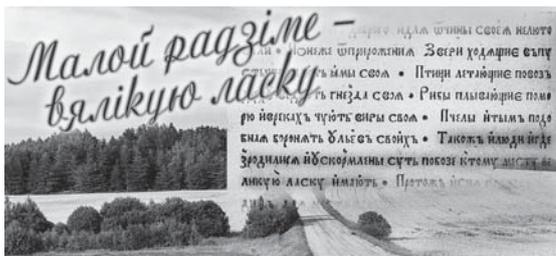
У гісторыка-краязнаўчым цэнтры бібліятэкі сфармаваная папка інфармацыйна-бібліяграфічных выданняў «У адной фігуры – цэлая эпоха» на аснове публікацыяў А. Мартынава, аформлены фотаальбом «Фрагменты памяці, фрагменты жыцця...».

Да 115-годдзя з дня нараджэння А. Мартынава ў гісторыка-краязнаўчым цэнтры бібліятэкі пачала дзейнічаць юбілейная выстаўка-дасье «Асоба ў гісторыі малой радзімы».

Краязнаўца з вялікай літары – такі тытул праўе носіць даследчык Кобрыншчыны А. Мартынаў, які пакінуў багату спадчыну, глыбокі след у гісторыі горада і ў сэрцах кобрынчанцаў. На такіх неаб'якавых людзях, якія заўсёды знаходзяцца ў пошуку, трымаецца наша зямля. Пажадаем жа, каб і наступныя пакаленні любілі і вывучалі наш край, як А. Мартынаў.

Святлана КУРАЧУК,
галоўны бібліяграф аддзела абслугоўвання і інфармацыі
Кобрынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі





5 кніг – 5 манументаў памяці

Ёсць падзеі, якія не выкрэслівае час. Сярод іх – перамога над фашызмам. Сёння памяць пра тыя часы – такое ж поле бою, як баявы плацдарм у гады вайны.

Бярэзінская цэнтральная раённай бібліятэкай разам з раённым Саветам ветэранаў і рэдакцыяй раённай газеты «Бярэзінская панарама» падрыхтавала цыкл выданняў, прысвечаных подзвігу бярэзінцаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. 5 гэтых кніг сталі своеасаблівымі манументамі памяці. Ход Вялікай Айчыннай вайны можна прасачыць праз біяграфіі салдатаў-бярэзінцаў.

У армію было мабілізавана больш за 5 тысяч бярэзінцаў, загінуў кожны 2-і, кожны 3-і вярнуўся з вайны інвалідам. Найвышэйшая салдацкая доблесць адзначалася ордэнам Славы, маюць гэтую ўзнагароду і нашыя землякі. 7 з іх – двойчы ардэнаносцы, адзначаныя ордэнамі 2-й і 3-й ступені. Сярод іх – Ігнаці Цісецкі з в. Асмолаўка, мінёр-разведчык, саліёр. Пад час атакі першым уварваўся ў варажыя бліндажы, знішчыў 15 салдатаў праціўніка, узяў у палон 6 немцаў і ўнтэр-афіцэра (атрымаў ордэн Славы 2-й ступені). Першым фарсіраваў раку Одэр і прыкрываў пераправу асноўных падраздзяленняў савецкіх войскаў (адзначаны ордэнам Славы 2-й ступені).

Дзве сусветныя войны паласавалі лёс ураджэнца в. Жорнаўка Васіля Шагойкі, кавалера Георгіеўскага Крыжа і ордэна Славы.

Ордэны «За абарону Масквы» ўпрыгожылі грудзі 27-і нашых землякоў, а Пётр Крыварот стаў удзельнікам парадна Перамогі ў Маскве ў 1945 г.

Варта ўгадаць эпізод з біяграфіі яшчэ аднаго нашага земляка, удзельніка зняцця блокады і вызвалення Ленінграда. Іван Кубар з экіпажам танка апынуўся ў акружэнні фашыстаў. Асколак варажэга снарада пашкодзіў хадавы механізм машыны, заклінавала башню. Тады танкісты знялі кулямёт, выйшлі з танка і занялі кругавую абарону. За гэты подзвіг члены экіпажа былі ўзнагароджаныя ордэнамі Чырвонага Сцяга. Пазней да ўзнагароды І. Кубара дадаўся медаль «За абарону Ленінграда» і ордэны



Ігнаці Цісецкі



Васіль Шагойка



Пётр Крыварот



Аляксандр Якімчык



Сяргей Тоўкач

Славы, Чырвонай Зоркі і Айчыннай вайны.

У верасні 1942 г. 300-тысячная гітлераўская армія падыходзіла да Сталінграда. Штурм доўжыўся 6 месяцаў. Змагаўся там і ўраджэнец в. Віляціна Аляксандр Якімчык. Сталінградскія старонкі яго біяграфіі адзначаны ордэнам Чырвонай Зоркі і медалём «За абарону Сталінграда». Разведчык і наводчык гарматы радавы Якімчык выяўляў варажыя мінамётныя батарэі і даваў каардынаты нашым артылерыстам.

Курскую бітву гісторыкі называюць не проста пераломнай у Вялікай Айчыннай вайне, але і самай вялікай танкавай бітвай, якой не было роўных па жорсткасці і націску. «Мы білі танкі ўдзень і ўначы», – сведчыць ураджэнец Беразіно Сяргей Тоўкач, другі механікавадзіцель легендарнай установай «Кацюша». Там жа, пад Курскам, баявое хрышчэнне атрымаў 18-гадовы багушэвіцкі юнак Фёдар Блізнюк: кожны метр сувязі даводзілася наладжваць пад свіст куляў і разрывы снарадаў.

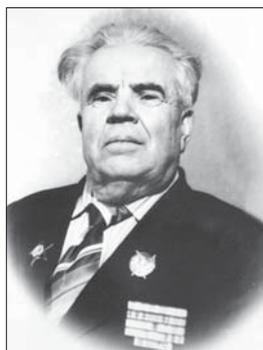
Не менш героічна змагаліся з ворагам бярэзінскія партызаны. Наш зямляк з в. Пагост Міхаіл Жукоўскі ў ліку першых партызанаў Савецкага Саюза быў ўзнагароджаны ордэнам Леніна. У ліпені 1941-га ён з невялікім атрадам разграміў камендатуру, вузел сувязі і склады праціўніка ў акупаваным Слуцку.

Кавалер ордэна Чырвонага Сцяга Канстанцін Афанасевіч – чалавек-легенда, яго імя носіць вуліца ў Беразіно. Камандзір партызанскай дыверсійнай групы на самалёце быў перакінуты праз лінію фронту ў Налібоцкую пушчу. На яго асабістым рахунку 17 падарваных варажых эшалонаў і мастоў, дзясяткі прадуманых да дробязяў складаных аперацыяў партызанскай брыгады імя М.І. Калініна Баранавіцкага злучэння.

Бясспрэчны факт: у нашай Перамогі – жаночы твар. На франтах Вялікай Айчыннай ваявала больш за 1 млн савецкіх жанчынаў ад 15 да 30 гадоў. Матросам Балтыйскага флоту служыла Антаніна Семяняк. Курсант Разанскага ваеннага пяхотнага вучылішча імя К.Я. Варашылава беларуска Любоў Любчык у элегантнай форме паручніка Войска Польскага – камандзір узвода аўтаматчыкаў – прыступіла да падрыхтоўкі юных патрыэтак. У складзе 1-й Польскай арміі удзельнічала ў аперацыях



Фёдар Блізнюк



Іван Кубар



Канстанцін Афанасевіч



Антаніна Семяняк



Іван Жураў



Аляксей Пухавы

на Вісла і Одэры. У баях за Варшаву камандавала ротай. Пасля вайны афіцэр запаса Савецкай Арміі і Войска Польскага Л. Любчык прыехала на радзіму мужа – ў в. Перавоз Бярэзінскага раёна.

Аперацыя «Баграціён» па вызваленні Беларсі выявіла новых герояў. Наш зямляк Іван Жураў вызваляў Гомель і Мазыры, медалём «За адвагу» адзначаны ў баі за Пінск.

Наш гарадскі пасёлак на рацэ Бярэзіне быў вызвалены 3 ліпеня 1944 г. 42-й стралковай дывізіяй 69-га корпуса пад камандаваннем генерал-маёра Мікалая Мультана. Тады ж у шэрагі корпуса ўліўся 20-гадовы юнак з-пад Барысава Аляксей Пухавы, які дайшоў да Усходняй Прусіі і штурмаваў непрэступную цытадэль фашыстаў – г. Кёнігсберг. Сяржант Пухавы, камандзір разліку стралковага мінамётнага палка, кавалер ордэна Славы, на ўсё жыццё запомніў 140-кіламетровыя пераходы па вясновым бездарожжы з 40-кілаграмовымі скрынкамі з мінамі на плячах, 2-гадзінныя авіяштурмы, ад якіх дрыжэла зямля. Асколак працяжыў у Беразіно на вуліцы імя Героя Савецкага Саюза, які вызваляў райцэнтр.

Дарогамі вайны сыны бярэзінскай зямлі прайшлі палову Еўропы. Шлях да Берліна 20-гадовага танкіста Анатоля Гардашэўскага палягаў праз 5 еўрапейскіх дзяржаваў.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загадчык аддзела маркентэнгу Бярэзінскай ЦРБ

(Заканчэнне ў наступным нумары)



Завітай зямляк з латышскімі сябрамі

Астравецкая раённая бібліятэка 24 верасня зладзіла творчую сустрэчу з паэтам Станіславам Валодзькам, сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі, Рускай пісьменніцкай арганізацыі Латвіі

Міжнароднай асацыяцыі пісьменнікаў. Народжаны на Астравеччыне, цяпер зямляк стала жыве ў латышскім Даўгаўпілсе.

Мерапрыемства праходзіла ў актавай зале астравецкай

сярэдняй школы № 2, куды былі запрошаныя вучні 9 і 10 класаў школы горада. Станіслаў Віктаравіч прадставіў свае новыя паэтычныя зборнікі, кнігі казак і апавяданняў для дзяцей «На гэтай зямлі», «Песенны масток», «Радужныя ноткі», «Кветкі для мамы».

Удзельнікі мерапрыемства пачулі шмат твораў паэта, прасякнутых тэмай радзімы і роднай мовы, захавання каштоўнай духоўнай спадчыны бацькоў, тэмай каханьня і прыроды. Вершы гучалі ў выкананні аўтара і вучняў старшых класаў горада. Былі таксама песні на беларускай мове – як аўтарскія, так і ў перакладах С. Валодзькі з латышскай і польскай моваў. Выконвалі іх астравецкі кампазітар і выканаўца Аляксандр Якіменка, а таксама госці з Латвіі.

Цёплыя віншаванні, добрасардэчныя пажаданні і словы ўдзячнасці пачуў С. Валодзька ад сябра Беларускага саюза журналістаў і Саюза пісьменнікаў Беларусі Ніны Рыбік, старшыні Астравецкага раённага Савета ветэранаў Ірыны Шляхтун, дырэктара Астравецкай раённай бібліятэкі Ірыны Чаркінай.

Музычна-паэтычная імпрэза завяршылася песняй на словы нашага земляка ў выкананні замежных гасцей.

Ніна ГОЛУБ,
г. Астравец



«Зямля пад белымі крыламі» — нашая зямля

*«Любіце гэту сваю святыню зямлю
аддана і да канца,
Іншай вам не дадзена,
дзій непатрэбна»
У. Караткевіч*

Уладзіміра Караткевіча называюць бацькам беларускай гістарычнай раманістыкі. Мала каму з беларускіх празаікаў, паэтаў, драматургаў удавалася так трапна і пераканаўча мовай літаратуры паднесці чытачу характарыстыкі аб'ектаў старажытнамастацкай культуры беларусаў. Па сутнасці, у сучаснай літаратуры мы не знаходзім таго багацця ведаў аб помніках беларускага мастацтва, якое блішчыць непадобным дзіяментам у Караткевічавых творах.

Пісьменніка цікавіў гістарычны і культурны лёс не толькі вялікіх гарадоў. Ён вывучаў шляхі развіцця і «вялікіх» малых гарадоў і мястэчкаў, цікавых і рамантычных. Асабліва адметнае стаўленне пісьменніка да вальналюбства нашых продкаў, іх самаадданасці і адвагі ў барацьбе за незалежнасць.

У. Караткевіч – асоба шматграннага і рознабаковага таленту: паэт, прэзакі, драматург, перакладчык, публіцыст, крытык, кінасцэнарыст. Ён аўтар шматлікіх зборнікаў паэзіі, апавяданняў і аповесцяў, п'есаў, публіцыстычных і крытычных кніг.

Творчасць У. Караткевіча вызначаецца рамантычнай скіраванасцю, высокай мастацкай культурай, патрыятычным пафасам і гуманістычным гучаннем. Пісьменнік істотна ўзбагаціў беларускую літаратуру ў тэматычных і жанравых адносінах, напоўніў яе інтэлектуальным і філасофскім зместам. Але перш за ўсё ён – заснавальнік нацыянальнага гістарычнага рамана.

Не абыходзіць пісьменнік і тэму каханьня. Лірычны герой інтымных вершаў перапоўнены светлым і тры-

вожным пачуццём, болей ад расстання, душэўным сумам, верай у каханне вечнае, незымное.

Талент У. Караткевіча яскрава раскрыўся ў яго драматычных творах. У іх уваскрашаюцца здзіцячы і юнацкія гады Янкі Купалы, падзеі Вялікай Айчыннай вайны, паўстання пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага, Крычаўскага паўстання 1743–1744 гг. і Віцебскага паўстання 1623 г.

У. Караткевіч стаў адным з духоўных сімвалаў сучаснага беларускага адраджэння. Яго актыўная жыццёвая пазіцыя, сумленне патрыёта і грамадзяніна, якога больш за ўсё хваліваюць лёс беларускага народа, выклікалі часам крытычнае стаўленне і незадавальненне ідэалагічных «ахоўнікаў парадку». Некаторыя творы ўдавалася апублікаваць праз шмат гадоў пасля напісання, а многія так і не былі надрукаваныя пры жыцці пісьменніка.

Аднак уклад У. Караткевіча ў развіццё беларускай літаратуры, абуджэнне гістарычнай памяці народа бяспрэчны. Яго творчасць атрымала шырокае прызнанне чытачоў не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі.

Значэнне творчасці пісьменніка яшчэ і ў тым, што ён паказвае: беларускі народ, нягледзячы на шматлікія пакуты і выпрабаванні, трагічныя падзеі ў яго гісторыі, застаўся народам вялікай душы і светлага розуму, не страціў свайго нацыянальнага аблічча.

Падставай для напісання твора «Зямля пад белымі крыламі» сталі асабістыя перажыванні пісьменніка і ўспрыманне ім тых падзеяў, сведкам якіх быў. Як зазначыў сам аўтар, нарыс быў створаны не для таго, каб усё распавесці, але для таго, каб зацікавіць моладзь гісторыяй і прыгажосцю роднай зямлі. Нарыс паводле задумы павінен быць штуршком да спазнання і цікаўнасці маладога па-

калення да роднай зямлі. Да таго ж У. Караткевіч дае выдатны ўрок патрыятызму, і гэта карысна не толькі моладзі. Некаторыя статыстычныя і ідэалагічныя факты, змешчаныя ў нарысе, ужо адышлі ў нябыт, але любоў да Беларусі можа і сёння запаліць не адно маладое сэрца.

Спачатку, 6 кастрычніка 1966 года, узнікла эсэ «Зямля пад белымі крыламі», і яно было змешчанае 4 студзеня 1967 года ў весніку агенцтва друку «Навіны».

У 1971 годзе быў напісаны яго новы, пашыраны варыянт, які адрасоўваўся ўкраінскім старшакласнікам. У 1972 годзе гэты твор, перакладзены на ўкраінскую мову, выйшаў асобнай кнігай у Кіеве.

Пазней пісьменнік дапрацаваў нарыс, і ў 1977 годзе з'явілася яго першае кніжнае выданне на беларускай мове. Змест яго ўзяты з жыцця, і пісьменнік строга прытрымліваецца сапраўдных фактаў, таго, што ён убачыў у жыцці; прыёмы і сродкі толькі дапамагаюць аўтару выказаць сваю думку, сваё меркаванне аб людзях, падзеях і з'явах. Аўтар удумліва і дасведчана асэнсаваў мінулае нашай краіны; гэты твор – прызнанне



«Зямля пад белымі крыламі» (1977 г.)



Нарыс старша пісаўся для ўкраінскіх вучняў старшых класаў і быў выдадзены на ўкраінскай мове ў Кіеве ў 1972 г.

ў любові да зямлі, прыроды і людзей Беларусі. Сам У. Караткевіч гаварыў: «Люблю ўсе месцы на Беларусі. Ведаю таксама ўсе. Некаторыя болей, некаторыя меней. Найбольш – Прыдняпроўе, Палессе, Прыдзвінне, Наваградчыну... Я ўсё ведаю і люблю».

Кніга складаецца з сарака нарысаў. У нарысе «Вёска, о родная вёска мая!» пісьменнік апісвае, як раней выглядала беларуская вёска. У нарысе «Просім у хату, госцейкі нашы!» апісваецца, як беларусы вітаюць гасцей. Ну, напрыклад, рускія скажуць нам: «Добро пожаловать!», украінцы – «Ласкаво просимо!». А як скажам мы, беларусы? «Сардэчна запрашаем!» У нарысе «Хлеб і да хлеба» аўтар дае падрабязнае апісанне беларускіх страваў і напояў.

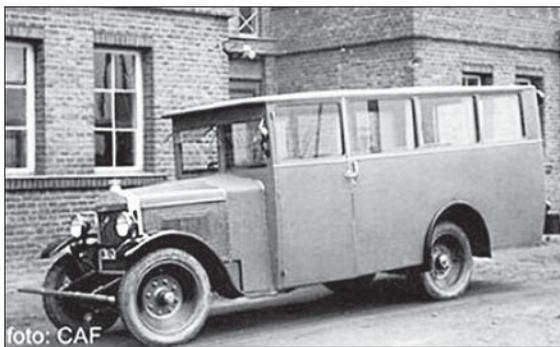
У. Караткевіч маляўніча апісвае азёры Беларусі, у прыватнасці, возера Свіцязь. Не забывае ён і пра якасці беларуса. Напрыклад: гасцінасць і шчырасць, мудрасць і таленавітасць (шмат песняў, казак, легендаў); аптымізм, хітрасць, працавітасць (жанчына адна пасадзіла вялікі лес); цудоўны апетыт. У нарысе «Людзі зямлі беларускай» асабліва ўвага – легендзе пра тое, як бог дзяліў зямлі паміж народамі. Ва ўсім навіраецца напярэць і адметнасць жыцця нашага народа.

Мне здаецца, сярод усіх пісьменнікаў, якія прывячалі свае творы тэме Радзімы, імя У. Караткевіча вылучаецца і займае, напэўна, адну з вышэйшых прыступак. Чаму я так лічу? Таму што ўсё сваё жыццё творца прысвяціў служэнню Радзіме, мастацкаму адлюстраванню беларускай гісторыі.

Кніга У. Караткевіча «Зямля пад белымі крыламі» – гэта своеасаблівае мастацкае энцыклапедыя Беларусі, візітўка беларускага краю. І прачытаўшы яе, кожны можа паглыбіць веды па культуры і традыцыях беларускага народа; краязнаўчых матэрыялаў, змешчаныя ў творы, выходзіць любіць да культуры роднай спадчыны, фармуе пачуццё нацыянальнай годнасці.

Нібы наказ, нібы завет гучаць радкі з нарыса «Зямля пад белымі крыламі», звернуты да нас, чытачоў: «Вы маладыя. Вы паглядзіце многае ў свеце. Але перш за ўсё вам трэба ведаць свой, самы для нас прыгожы край. Ездзіце. З экскурсіямі, да сваякоў або да сяброў. Вы ўбачыце ўсе канцы нашай мілай, ласкавай няяркай краіны, якая, аднак, зачаруе вас сваёй няўлоўнай прыгажосцю».

Антаніна КАЗЛОВА,
студэнтка БДУКІМ



Грамадскі транспарт з'явіўся ў Слоніме ў 1929 годзе

Сёлета спаўняецца 90 гадоў грамадскаму транспарту ў Слоніме. Адлікам стала стварэнне сталага аўтобусага маршруту. Ён праходзіў ад вайсковых казармаў па вуліцы 3 Мая (цяпер – Чырвона-армейская) да цэнтра горада і далей да чыгуначнага вакзала, а пасля – у Альбярцін, які ў склад горада яшчэ не ўваходзіў.

Па такім жа маршруце аўтобус ехаў назад. «Навагрудскае жыццё» пісала, што транспарт быў даступны самым бедным слонімам.

Аднак адразу ж узнікла праблема: на аўтобусных прыпынках не было раскладу руху, і патэнцыйныя пасажыры не ведалі, калі ж чакаць прыбыцця аўтобуса. Даводзілася спадзявацца на выпадак. Да таго ж, прыпынкі не асвятляліся, на што таксама скардзіліся слонімы.

Адзін з прымітыўных аўтобусных прыпынкаў (а хутчэй, аўтобусная станцыя) у 1929-м быў арганізаваны магістратам у арцы паміж гандлёвымі радамі, якія падзялялі вуліцы Сянкевіча і Міцкевіча (цяпер гэтыя вуліцы – Першамайская). Менавіта каля яго спыняліся міжгароднія аўтобусы. Яны прыязджалі на вуліцу Сянкевіча, а ад'язджалі з вуліцы Міцкевіча. На прыпынку не было асвятлення і нават падлогі.

Безумоўна, адзін аўтобусны маршрут не мог стварыць сур'ёзнай канкурэнцыі рамзінкам і таксістам. Але тым не менш...

Сяргей ЁРШ

(Паводле электроннага выдання «Слонімскай край», № 5 за 2019 г.)



Рамзінікі на вуліцы Міцкевіча каля гандлёвых радоў і аўтобусага прыпынку

«За рулём трактара ганарыся...»

Яна прагнулася, калі за вакном ва ўсю гуляў свой баль світанак. Ад густой завесы сівога туману ў хаце было прыцемна, пакідаць цёплую пасцель зусім не хацелася. Ды і прычынаў для гэтага зусім не было. «Як добра, калі час дазваляе табе быць свабодным і незалежным ад усяго». Так склалася, што ў 51 год Людміла Краўцова цяпер адна ўбаюкаецца цішыняй. Дачка ад першага шлюбу і трое прыёмных дзяцей другога сужыцеля выраслі, пакінулі яе дом. А яна, несучы ў сабе пачуццё жаночага гонару, не дазволіла першаму мужу абражаць яе сваёй дурнатай у прыдзірлівай і беспадстаўнай рэўнасці і разарвала сямейныя стасункі, другі ж сам навазаўся з трыма дзецьмі, бо яму неабходна была жанчына, каб падняць малых на ногі, а дасягнуўшы мэты, атрымаўшы кватэру, пачаў абмяжоўваць яе інтарэсы і ўрэшце заявіў: «Можаш матаць адсюль на ўсе чатыры бакі. Дзеці мае ўжо выраслі, і ты мне больш непатрэбна». Гэтыя словы сталі прычынай разрыву пасля 20-і гадоў узаемных стасункаў і з гэтым мужчынам. Так яна засталася адна.

Пакінуць цёплую пасцель, узбадзёрыцца змусіў гул трактара на вуліцы. Цяжка паверыць, але для Людмілы гул трактара быў, як меладыйная рапсодыя – настолькі любімы, непараўнальны ні з чым.

Знаёмчыся з гэтай сімпатычнай, акуратнай жанчынай, я ўвесь час гублялася ў здагадках пагаемства такой фанатычнай любові да прафесіі трактарысткі. Чаму не настаўніцы, медсястры, бібліятэкаркі? Угадваючы жыццёвыя сітуацыі, да мяне дайшла сапраўдная ісціна іе адданаці такой нестандартнай прафесіі. Як ні парадакальна, але ўсходжасць усяму гэтаму пасяля крыўда. Самая звычайная крыўда жанчыны на чалавечую абьякаваць да людзей, якія не маглі адстаяць гонар свайго «я». Такіх звычайна папаклі, стараліся не заўважаць, рэдка хто ішоў насустрач іх просьбам. Да гэтага ліку, як заўважала дзядзчына, належала і яе матуля – пастух авечага статка, пакінутая мужам, які з'ехаў на заробкі, а вярнуўся з новай сям'ёй. Далёкія сваякі таксама не вельмі мілавалі яе сваёй увагай і часам, як крапівай, палілі словамі: «Як жа надакучыла сваімі просьбамі».

Такія водгукі дзядзчына ў свае 14 гадоў успрымала як абразу з болей у сэрцы і намагалася самастойна спраўляцца з многімі мужчынскімі відамі працаў: касіць ручной касой, араць, баранаваць, абы толькі не хадзіць да мужчынаў са сваімі праблемамі. Але адзін выпадак, як гнай-



нік на маладым целе, узбунтаваў яе псіхіку, стаў нейкай цэнтрабежнай слай у канчатковым выбары яе прафесіі. Яна сустракае на вуліцы сваю матулю, з вачэй якой градам коцяцца слёзы. На пытанне: «Што здарылася?», тая толькі махнула рукой, яшчэ больш прыгнулася да зямлі і пасунулася дадому. Усхляваная дачка следам за ёю, крыху супакоіла жанчыну, і тая раскрыла прычыну сваіх слёз: «Каторы раз прашу трактарыста прывезці дровы, а той і гаварыць не даецца. Не паеду, і ўсё». Гэта так абурыла дзядзчыну, што яна, поўная рапучасці, спешна скіравала да трактарыста. Заірздзела чырванню ад іскрамётнасці, злосна сказала: «Дзядзька! У цябе сумленне ёсць? Дакуль ты будзеш здэквацца з беднай жанчыны? У нас друоў ні палена. Яна ж не за «дзякуй» просіць. І дазвол, і выпіска на трактар ёсць. Што яшчэ трэба? А ну, паехалі!»

Не тое, што сталы мужчына спужаўся баявітасці дзядзчыны, але ж, крыху сумейшыся, памячэў, сказаў: «Ладна. Сядай. Паедзем».

У той жа дзень гэты фанатэрысты трактарыст так упадабаў дзядзчыну, што задалоўіў яе просьбу праехаць за рулём, сказаўшы: «З цябе атрымаецца добры спецыяліст. Можаш ісці вучыцца на трактарыста. Ты ўсё хапаеш на хаду».

Сказанае неўпрыкмет, нібы між іншым, а словы гэтыя заляглі ў душы дзядзчыны, і яна ўночы сама сабе напарочыла: «Чаму не стаць паслядоўніцай знакамітай на ўсю краіну трактарысткі Пашы Ангелінай? А для вёскі, вядома, хто над трактарам уладар, той і дома гаспадар. Калі што захачу, тое і зраблю, нікому і кланяцца не буду». Гэтыя неадступныя думкі і сыгралі галоўную ролю ў выбары яе прафесіі. Пасля заканчэння сярэдняй шко-

лы яна едзе вучыцца ў Слаўгарадскае СПТВ на трактарыста. Год правучылася без дакументаў на падставе адной даведкі, бо дырэктар школы адправіла яе вучыцца на ветурача. Яна ж катэгарычна заўпарцілася і свой намер не змяніла. Матуля спачатку вельмі саромелася прафесіі дачкі, але калі Людміла пад'ехала да хаты на сталёвым агрэгатаце, калі яе фотаздымак з'явіўся на старонках газет, а на Дошцы гонару радкі ўхвалы, матуліны вочы загараліся гонарам. А праводзячы дачку на працу, маці штотараз настаўляла: «Ты ж, дачушка, глядзі няхай твая ўлюбёнасць у прафесію будзе такой жа спагадлівай любобу і да людзей, не крыўдуй іх адмовай на іх просьбы». Яшчэ б. Дапусціць гэтага яна сабе не дазвала, бо незабыўным рэфрэмам іншы раз адгукваецца ў яе душы помна з маленства пагарда і адмовы ў просьбах. Ішоў час. Многае змянілася ў біяграфіі Людмілы Краўцовай.

Найпрыгажэйшыя мясціны дзяцінства вёскі Болін Магілёўскай вобласці з былой панскай сядзібай, дзе красавалі бярозавы і вярбовы гаі, з мльыном, любімым адпачынкам дзятвы, давалася змяніць на Краснапольскі раён усё ў той жа ролі трактарысткі. Далейшую кар'єроўку вымусліла зрабіць катастрофа на Чарнобыльскай АЭС. Былы дырэктар саўгаса з яе раёна Іван Ісаеў, які цяпер працаваў дырэктарам у саўгасе «Любушанскі» Бярэзінскага раёна, палову людзей сагатаваў пераехаць у больш чыстыя мясціны. Сярод іх аказалася і Людміла, якая па-ранейшаму была найлепшай сярод мужчынскага кагалу, паказваючы прыклад жаночай самадастатковасці: чыста апраўная, акуратная, з пахам парфуму. Прынамсі, гэта было няўхільным запаветам на ўсё жыццё аднаго вельмі паважанага трактарыста: «Людміла, за рулём трактара ты ганарыся, што трактарыстка, пакідаючы яго, выгладай на аргыстку». Гэтым яна і кіруецца цягам 33-гадовага стажу ў прафесіі. Цяпер гэтая прыгожая, абаяльная жанчына працуе на трактары МТЗ-82 у Бярэзінскім аграсэрвісе, апрацоўвае палеткі каля вёсак Дамітравічы і Высокая Гара, мяняючы ў залежнасці ад віда работ прычэпны інвентар. Гады і працоўны стаж схіляюць яе да адпачынку, але натхненне душы вабіць па-ранейшаму да ўпадабанага занятку.

Ніна БУРКО,

в. Капанцы Бярэзінскага раёна



Горад Камянец – раённы цэнтр Брэсцкай вобласці. Заснаваны ў 1276 годзе. Існуе шмат легендаў пра паходжанне назвы горада. Вось самая цікавая з іх. Раней камяні лічылі жывымі істотамі. Камяні абагаўлялі, шанавалі, прыносілі ім ахвяры. Адзін з такіх камянёў ляжаў у межах сённяшняга горада Камянца. Людзі з усяго наваколля прыходзілі да яго, калі трэба было аб нечым параіцца, папрасіць дапамогі, але найчасцей прасілі ў яго хлеба. Многа камень не даваў, а бохан-другі мог застацца на яго паверхні. Для гэтага трэба было прынесці невялікую ахвяру і прашапаць адпаведныя словы: «Камень-камянец! Дай мне на заўтра хлябец! Цяжка стала жыць – дзяцей няма чым карміць». Доўга дапамагаў камень людзям, пакуль не здарылася бяда. Знахар, які жыў у бліжэйшай вёсцы, прыйшоў аднойчы пад вечар і стаў патрабаваць ад каменя золата: «Камень-камяніска, аддай маё залаціска». Камень і праваліўся ад абурэння разам са знахарам. З таго часу толькі назва і засталася – Камянец.

Цікавая і супярэчлівая гісторыя горада знайшла сваё адлюстраванне ў самабытнай фразеалогіі паселішча. Напрыклад, выраз *мусыт стовп Камынецкі* зваліся мае значэнне «здарылася нешта незвычайнае». (Стовп Камынецкі – старажытны помнік архітэктуры XII стагоддзя, Белая Вежа – сімвал няскоранасці і непакісанасці.)



Гандлёвы пляц мястэчка Камянец. Здымак 1941 – 1943 гг.

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны ў Камянцы жылі 500 яўрэйскіх сем'яў, або прыкладна 2500 чалавек, што складала большую частку насельніцтва мястэчка. Гісторыя гэтага шматпакутнага народа, яго звычкі, антрапаніміка адлюстраваныя ў многіх устойлівых выразках.

Як Лайзэрува курова пра чалавека, які не сядзіць дома, нешта шукае па свеце: *Іі хлопчы нёколі дома ны буае, ходыт як Лайзэрува курова*. Фразеалагізм узнік з аповеда пра карову аднаго яўрэя Лазара (Лайзэра), якая часта мінала вароты і не ішла з пашы дадому.

<Звіся> на Іцькувуго субаку пра зморанага, бледнага чалавека: *Звляся вуна з тэі руботы на Іцькувуго субаку*. Фразеалагізм звязаны з паданнем, паводле якога ў яўрэя Іцькі (Іцхака) быў сабака, якога гаспадар ніколі

З бабулінага куфэрка: прыказкі і фразеалагізмы Камянецкага раёна

не карміў, і таму жывёліна выглядала вельмі зморанай і слабой.

На жыдывуўскаго Юр'я ніколі: *Возьмэ вун іі замуж на жыдывуўскаго Юр'я*. Тлумачэнне фразеалагізма звязана з тым, што ў іўдзейскай рэлігіі няма і ніколі не было свята Юр'я.

Я тубі ны Хацкель, ты мні ны Пуцкель розныя людзі, якія не маюць паміж сабою нічога агульнага: *Шчо ты ду мынэ лізыш. Мыжы намы ныць буты ны можэ. Я*

тубі ны Хацкель, ты мні ны Пуцкель.

Яўрэйскае паходжанне, на наш погляд, мае і прыказка *Хоть ззаду, абы в тум стаду*.

Землі цяперашняга Камянецкага раёна доўгі час знаходзіліся «пад Польшчай», гэта значыць былі ў складзе Рэчы Паспалітай да яе падзелу, лічыліся Крэсамі Усходнімі да 17 верасня 1939 года. Таму ўплыў польскай мовы на мову мясцовага насельніцтва быў вельмі

вялікі. Прывядзем прыклады фразеалагізмаў і прыказак з мясцовай гаворкі, у якіх выразна адчуваецца ўплыў суседняй заходнеславянскай мовы.

Як врона на галонці адзін, адзінока: *Стала вуна после смэрты чулувіка свуёго як врона на галонці*.

Ны мру-мру (ны мругнув) маўчыць, нічога не прамаўляе: *Вун став як вкапаный і ны мру-мру*.

Як следзюв в бочцы вельмі шмат чаго-ці каго-небудзь

у адным, звычайна цесным месцы: *Там на субраннюво было людэй як следзюв в бочцы*.

Мыгдалув ны хватае вялікая раскоша, хапае ўсёго: *У Васыля всё е для сына: і машына, і хата, тупько мыгдалув ны хватае*.

Тыха вода бжэгі рвэз. Сінонім рускай прыказкі *В тихом омуте черти водятся*.

Добры жорна вшышто змеле так гавораць пра чалавека з добрым апетытам, які можа шмат з'есці зараз.

Спяваць дармо боліт гарло работа задарма не выклікае ахвоты: *Чуго я пувьодна за юго працуюваты, грошы ж ны дают. А спяваць дармо боліт гарло*.

В. ФІЛОСАФ,
г. Брэст

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Вандроўка па Брэсце

Да 1000-годдзя горада

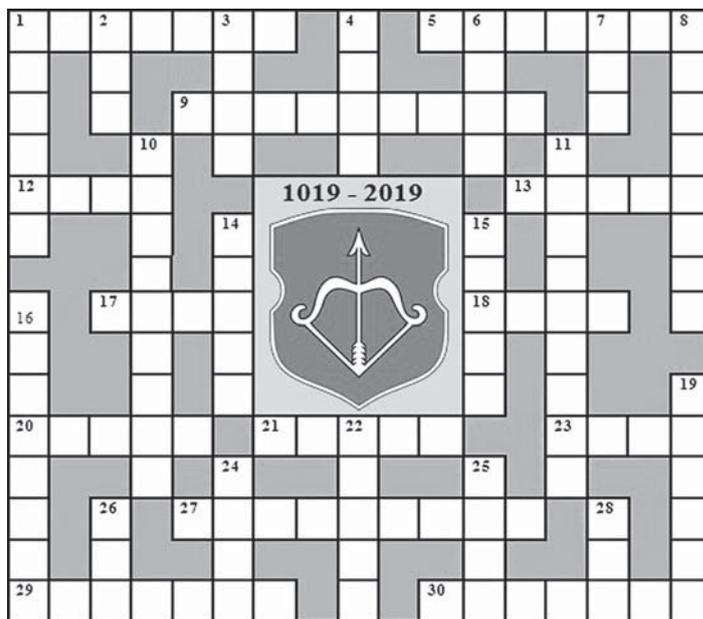
Уздоўж

1. Берестье, Берасце, Бярэсце, Брэст-Літоўск. Адна з старажытных назваў Брэста, які ўпершыню ўпамінаецца 1000 гадоў таму ў «Аповесці мінулых гадоў». 5. Ілля Прозвішча легендарнага савецкага палярнага лётчыка, Героя Савецкага Саюза, ураджэнца Брэста. Яго імя ўвекавечанае ў назве вуліцы горада. 9. Дзяцінец, альбо Найбольш умацаваная частка старажытнага Брэста; размяшчалася на мысе, утвораным правым берагам р. Заходні Буг і левым берагам рукава р. Мухавец. 12. Манетны Прадпрыемства па вырабе медных манетаў (барацінак), што дзейнічала ў Брэсце ў другой палове XVII стагоддзя; у гэты час у горадзе адкрываліся школы, дзейнічаў тэатр. 13. Мікалай Радзівіл Мянушка брэсцкага старасты, які заснаваў першую ў Беларусі друкарню, дзе ў 1563 годзе была выдадзеная Радзівілаўская (Брэсцкая) Біблія. 17. «... ад розуму». Камедыя ў вершах вядомага рускага паэта, драматурга, дыпламата А. Грыбаедава, літаратурная дзейнасць якога пачалася ў час, калі ён прыходзіў у Брэст-Літоўску ваенскаю службай. 18. Эмблема горада: ... з выявай срэбнага лука са стралой Брэст атрымаў разам з магдэбургскім правам, якое дараваў гораду вялікі князь ВКЛ і кароль Польшчы Ягайла ў 1390 годзе. 20. Член царкоўнай абшчыны, які вёў аскетычны лад жыцця; ім быў пісьменнік-публіцыст, царкоўны дзеяч XVII стагоддзя, ураджэнец Брэста Афанасій Філіповіч, якому ў гэтым горадзе

ўсталяваны помнік. 21. Хто прыняў бой, той сапраўдны ... (прык.). У гады Вялікай Айчыннай вайны пры абароне Брэсцкай крэпасці вызначаліся маёр П. Гаўрылаў і лейтэнант А. Кіжаватаў, якім за мужнасць і адвагу было прысвоенае званне Герояў Савецкага Саюза, іх імёнамі названыя ў Брэсце вуліцы. Ганаровае званне крэпасць-герой было нададзенае Брэсцкай крэпасці 8 мая 1965 года. 23. Аўтаматычны механізм для замыкання і размыкання электрычнага ланцуга. 27. Складальнік леталісу. 29. У старажытнасці баявы вайсковы сцяг. У Грунвальдскай бітве 1410 года прымала ўдзел і Берасцейская 30. Сутыкненне, злучэнне.

Уноперак

1. Невялікі вершаваны твор на гістарычную ці легендарную тэму. 2. Рад пакаленняў. 3. Тое, што і тэзіс. 4. Старажытнае дэкаратыўнае пісьмо. 6. Прысады, дарожка ў парку. 7. Рост, развіццё. 8. Дзмітрый Прозвішча Героя Савецкага Саюза, генерал-лейтэнанта, прафесара, які ў 1911 – 1914 гадах прымаў удзел у рэканструкцыі Брэсцкай крэпасці; у час вайны быў закатаваны ў нямецкіх канцлагеры Маўтхаўзен. 10. Помнік старажытнай пісьменнасці, які па ведамляе ўсеагульнай гісторыю па біблейскіх легендах. 11. Вертыкальны выступ у сцэне для павышэння яе ўстойлівасці. 14. Добрая ... лепш за багацце (прык.). 15. Менахем Прозвішча былога прэм'ер-міністра Ізраіля, лаўрэата Нобелеўскай прэміі, ураджэнца Брэста; на Брэстчыне



нарадзіліся лаўрэаты Нобелеўскай прэміі І. Шамір і С. Кузнец. 16. У старажытнасці спявак-музыкант, акрабат; ... ладзілі свае выступленні і на кірмашах старажытнага Брэста. 19. У грэчаскай міфалогіі бог агню, майстэрскі каваль; такую ж назву носіць буйное брэсцкае прадпрыемства па вытворчасці газавай апаратуры. 22. Распаўсюджвальнік чых-небудзь ідэяў (перан.). 24. Цэнтр якой-небудзь дзейнасці (перан.). 25. «Белая ...». Міжнародны тэатральны фестываль, які штогод праводзіцца ў Брэсце. 26. Брэсцкі Мірны дагавор паміж Савецкай Расіяй, Германіяй і іншымі краінамі, які быў падпісаны ў Брэст-Літоўску 3 сакавіка 1918 года. 28. «Жыццё і жыта розныя ... словы, // А выстралілі з корня аднаго». З верша «Жыта» У. Калесніка – літаратуразнаўцы, пісьменніка, прафесара, які доўгі час узначальваў Брэсцкае літаратурнае аб'яднанне і выхаваў шмат пісьменнікаў Брэстчыны.

Складзена ЦЕЛЕШ



Кастрычнік

14 – **Бабарэка Адам Антонавіч** (1899, Капыльскі р-н – 1938), пісьменнік, крытык, адзін з арганізатараў і кіраўнікоў літаратурных аб'яднанняў «Маладняк» і «Узвышша» – 120 гадоў з дня нараджэння.

15 – **Інстытут гісторыі НАН Беларусі** (Мінск; 1929) – 90 гадоў з часу стварэння.

15 – **Каткоў Аляксей Сяргеевіч** (1919 – 1990), гісторык, архівадзец, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

15 – **Лявон Случанін** (сапр. **Шпакоўскі Лявонціц Раманавіч**; 1914, Слуцкі р-н – 1995), паэт – 105 гадоў з дня нараджэння.

15 – **Прыгодзіч Зіновій Кірылавіч** (1944, Пінскі р-н), пісьменнік, журналіст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, выдатнік друку Беларусі, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2013), прэміі Беларускага саюза журналістаў «Залатое пяро» (2007) – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – **Сяргей Ракіта** (сапр. **Законнікаў Сяргей Васільевіч**; 1909, Дубровенскі р-н – 1942), паэт – 110 гадоў з дня нараджэння.

15 – **Якімовіч Аляксей Мікалаевіч** (1949, Слоніўскі р-н), празаік, драматург, аўтар твораў для дзяцей – 70 гадоў з дня нараджэння.

17 – **Сысоеў Георгій Васільевіч** (1919, Расія – 2010), заслужаны архітэктар Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1968) – 100 гадоў з дня нараджэння.

19 – **Адамовіч Галіна Валянцінаўна** (1969, Мінск), рэжысёр дакументальнага кіно, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва (2012) – 50 гадоў з дня нараджэння.

19 – **Міхаас Блісцінаў** (**Міхаіл Міхайлавіч**; 1909 – 1982), празаік, паэт, перакладчык, кінадраматург – 110 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зніч»

14 кастрычніка дзеці ўдзень пабачаць ляльчны мнаспектакль **«Дзівосныя авантуры панюў Кубліцкага дзэ Зблочнокага»** паводле казкі Пятра Васючэнкі і Сяргея Кавалёва. Вядучы майстар сцэны артыст Вячаслаў Шакалідо распавядзе гісторыю пра двух панюў, якія нічога не рабілі, аднаго ж дня яны пайшлі ў свет лепшай долі шукаць.

Увечары дарослым глядачам будзе прапанаваны паэтычны мнаспектакль **«Не праклінай, што я люблю»** паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці» ў выкананні вядучага майстра сцэны Мікалая Лявончыка. Аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай. Гэта самабытны, глыбока нацыянальны і па духу, і па моўных сродках твор. Даследчык беларускага фальклору, побыту, тонкі знаўца жывой народнай гаворкі, Н. Гілевіч стварае своеасаблівую паэтычную сіюту, дзе гарманічна знітоўваюцца гумарыстычныя ноты і пранікнёная, шчымлівая музыка каханья, чуюцца напевы роднай зямлі...

16 кастрычніка – запросіць мнаспектакль-сустрэча **«Вясёлая каруселя»** паводле твораў Артура Вольскага. Выканаўца, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай. Маленчкі глядачоў чакаюць вершы, гульні, казкі, загадкі і

розныя прыгоды, а хто жахадае – стане хоць на хвіліну музыкантам ці акцёрам...

А увечары дарослым перанясучца ў Пецярбург канца XIX ст. Адбудзецца тое падчас драматычнага мнаспектакля **«Кроткая»** паводле аднайменнага твора Фёдора Дастаўскага. Рэжысёр-пастаноўшчык, аўтар інсцэніроўкі, выканаўца Вячаслаў Шакалідо распавядзе сямейную, спавядальную гісторыю пра тое, як складана бывае пачуць адно аднаго... Гэта гісторыя сутыкнення двух самалюбстваў і страчанага магчымасці шчаслівага каханья. Сцэнаграфія народнага мастака Беларусі Барыса Герлавана, музыка кампазітара Алега Залётнева.

Апошнім у гэтым месяцы запланаваны на **23 кастрычніка** вечаровы паэтычны мнаспектакль **«Мне сняцца сны аб Беларусі»**. У яго ўвайшлі вершы Янкі Купалы – малавядомыя і ненадрукаваныя прыжыццёва паэта, а таксама звесткі з біяграфіі, дакументы, лісты, доўгія гады прыхаваныя ад вока чытача. Аўтар інсцэніроўкі, выканаўца – Галіна Дзягілева, рэжысёр – Вольга Клебановіч, музычнае суправаджэнне Кірылы Успенскага.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15 і 19 гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53, па электронным адрасе teatr-znich@yandex.by.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЛОТ у народным дойлідстве – агароджа з гарызантальных жэрдак вакол сядзібаў, гумнішча, асобных збудаванняў, пчальнікоў, садоў, агародаў, уздоўж выгану і г.д. для засцярогі ад буйной жывёлы. З даўніх часоў шыракая па ўсёй Беларусі.

На тэрыторыі Беларусі ў гарадскім будаўніцтве вядомы з XI – XII стст. (Полацк, Мінск, Пінск), у сельскім будаўніцтве – паводле актаў XVI ст. Будавалі з бярэнаў, дыляў, дошак, плашак, жэрдак. Асноўныя тыпы канструкцыі ў XVI – XIX стст. – замёт (у шулах), штыкетнік, пляцень, тын і інш.

У народным дойлідстве савецкага часу плот набыў важнае значэнне ў фармаванні мастацкага аблічча сялянскай сядзібы. Найбольш пашыраны плот з вертыкальных рэек. Іх завяршэнні маюць гарызантальную, паўавальную, ламаную форму або аздабляюцца трохвугольнымі, квадратнымі, рамбіннымі, авальнымі рознымі элементамі. Сярэднія часткі пралётаў плота афармляюцца рамбіннымі накладкамі з мастацкай шалёўкай (в. Русакі Шклоўскага р-на), рэзеткамі і інш. Арыгінальна вырашаны плот, дзе ў вертыкальных дошках выразаная сілуетныя формы. Яны нагадваюць фігуры старажытных воінаў, якія шчыльна стаяць адзін каля аднаго, авальныя проразы паміж імі ствараюць уражанне баявых шчытоў (г. Орша). Узбагачаюць пластыку плота рэйкі ў форме булавы з трохвугольным завяршэннем, скразныя проразі ў выглядзе наканечнікаў стрэлаў (г. Ветка), салярныя матывы ў выглядзе розных рэзетак (на ўсходзе і паўночным усходзе Беларусі).



Ліда. Рыначная плошча (пачатак XX ст.)

ПЛОШЧА – архітэктурна арганізаваная незабудаваная прастора, уключаючая ў вулічную сетку населенага пункта і абмежаваная будынкамі, скверамі, паркамі або натуральным рэльефам (бераг ракі, яр, гара). Бываюць плошчы галоўныя, тэатральныя, прывакацыйныя, мемарыяльныя (ствараюцца ў гонар вялікіх гістарычных падзей, выдатных дзяржаўных дзеячаў, вучоных, майстроў мастацтва), плошчы перад паркам, стадыёнам, заводам і інш.

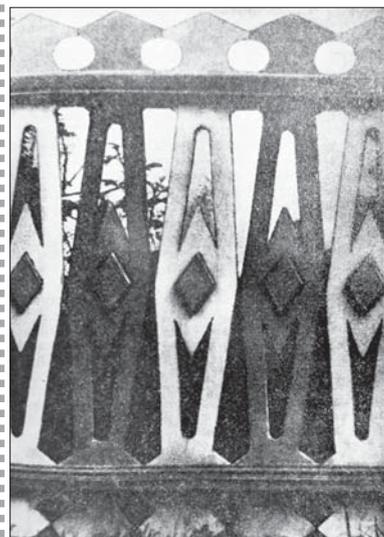
Галоўная плошча або сістэма галоўных плошчаў з'яўляюцца ядром цэнтра горада, звычайна маюць вялікія памеры, значныя прылеглая пабудовы (адміністрацыйна-грамадскія будынкі); служаць месцам масавых дэманстрацый, мітынгаў, парадаў і інш. Плошчы, у кампазіцыю якіх уключаюцца творы архітэктуры, манументальнай скульптуры і жывапісу, часам з'яўляюцца выдатнымі архітэктурнымі ансамблямі і вызначаюць аблічча населеных месцаў.

У сучасным горадабудаўніцтве не-

падалёк парадных, галоўных плошчаў размяшчаюць спецыяльныя пляцоўкі для часовай стаянкі аўтамабіляў. Плошчы рознага прызначэння могуць мець азеленыя перыметры, у цэнтральнай частцы (партэр) або мяшана. Партэрная частка плошчаў у парках звычайна спалучаецца з дрэва-куставымі насаджэннямі, кронам якіх надаюць геаметрычную форму, або з курцінамі зялёных масіваў, што абрамляюць плошчы.

Правобразам гарадской плошчы былі парадныя прамавугольныя ў плане двары палацавых і храмавых комплексаў Крэйта, Егіпта, Вавілоніі, Асірыі. У Старажытнай Грэцыі прамавугольныя ў плане плошчы – агоры, а ў Старажытным Рыме – форумі. У сярэднявечных гарадах плошча мела нерегулярны план, у перыяд барока і класіцызму – 4-вугольныя, круглыя, складаныя абрысаў, шматвугольныя і інш. формы, часта сіметрычныя.

(Заканчэнне ў наступным нумары)



Фрагмент плота ў г. Ветка (1970-я гг.)